

9. Кримінальний процес та криміналістика

ЕКСПЕРТНІ ПОМИЛКИ В СУДОВО-МЕДИЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗИ

Біляков А.М.

доктор медичних наук, доцент кафедри судової медицини та медичного права

Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

м. Київ, Україна

Ергард Н.М.

кандидат медичних наук (PhD), асистент кафедри судової медицини та

медичного права Національного медичного університету

імені О.О. Богомольця

м. Київ, Україна

В умовах медичної реформи, тенденцій щодо створення медичного права в Україні, а також актуальності питань щодо створення медичного страхування осіб, зростає роль судово-медичної експертизи в судочинстві для отримання науково-обґрунтованих доказів щодо недоліків надання медичної допомоги. Однак, помилки судово-медичних експертів, які виникають при проведенні експертиз щодо надання медичної допомоги значно впливають на доказову базу та іноді потребують призначення повторних експертиз. Це не лише викликає недовіру у потерпілих осіб та ставить під сумнів судово-медичну експертизу, але й затягує сам судовий процес [1].

Перш, ніж перейти до характеру експертних помилок, необхідно дати визначення, що собою являє «експертна помилка». Отже, під «експертною помилкою» розуміють невідповідне об'єктивній дійсності судження експерта або його дії, що не призводять до вирішення завдань експертного дослідження, або хибні судження, які являють собою результат сумлінної помилки [2].

Іншими словами, експертну помилку можна охарактеризувати як неправильні судження, дія чи бездіяльність судово-медичного експерта в процесі експертного дослідження.

Експертні помилки можуть бути поділені на: процесуальні, гносеологічні та операційні помилки [3].

Так, помилки процесуального характеру полягають у порушенні експертом процесуальних норм режиму і процедури експертного дослідження. Наприклад, судово-медичний експерт дає висновок з питань, які не входять у його компетенцію або втручається у сферу правового характеру, таких як правова оцінка дій лікаря при наданні ним медичної допомоги, вказуючи їх у своєму висновку. Або висновки судово-медичного експерта ґрунтуються не на результатах необхідних додаткових досліджень, а лише на матеріалах кримінального провадження. В такому випадку даний висновок можна розцінювати як недостатньо мотивований та обґрунтований, що може стати підставою призначення повторної експертизи [3].

Також, необхідно зазначити, що значною судово-медичною експертною помилкою при вирішенні питання щодо прямого чи непрямого причинно-наслідкового зв'язку між діями лікаря та ускладненнями у його пацієнта, які вирішуються в рамках проведення комісійної судово-медичної експертизи, є не лише невідповідність об'єму проведеного дослідження, але й часто відсутність наукового обґрунтування експерта у вирішенні цих питань.

Необхідно зауважити, що дуже часто у «Висновках експерта» можна зустріти такі вирази як «не виключається можливість» або «ймовірніше за все причиною смерті могла бути ...», однак такі вислови є неприпустимі при проведенні експертизи. Оскільки судово-медичну експертизу призначають для того, щоб встановити можливість заподіяння шкоди здоров'ю пацієнта – необхідна тверда і науково обґрунтована відповідь експерта на поставлені йому питання, а не філософські роздуми типу «могло бути», а «могло і не бути». Такі вирази, на нашу думку, зустрічаються у експертизах, де експерти не можуть науково обґрунтувати своє дослідження і змушені ухилятися від висновку у категоричній формі. Саме такі висновки експертів лежать в основі гносеологічних помилок.

Гносеологічні помилки пов'язані із вирішенням завдань експертом та виникають, коли судово-медичний експерт має недостатню як практичну, так і теоретичну підготовку, малий досвід роботи. Гносеологічні помилки поділяються на логічні та фактичні [3].

До логічних можна віднести помилки, пов'язані із некоректним застосуванням логічних прийомів та нерозуміння змістовних актів законів.

До фактичних, або предметних відносяться помилки, коли відбувається перекручення уявлення про відношення між предметами об'єктивного світу.

Як приклад, можна навести, таке: лікарем-хірургом проведено хірургічне втручання особі, яка за релігійними переконаннями відмовилась від операції, однак існує реальна загроза її життю і хірургом було прийнято рішення провести відповідне хірургічне втручання, оскільки усунення небезпеки для життя даної людини іншими методами було неможливо. Однак, пацієнт після лікування звернувся до суду з метою оскарження дій хірурга в результаті чого було призначено судово-медичну експертизу. Експерт розглянувши матеріали кримінального провадження та надану медичну документацію оцінив дії лікаря-хірурга як неправомірні і такі, які порушили право пацієнта на вибір методів лікування. Однак, в цьому випадку експертом допущено дві помилки, перша – в його компетенцію не входять питання правового характеру і правова оцінка дій хірурга це виключно компетенція суду, а другою помилкою є фактична гносеологічна помилка експерта, коли він надає неправильну оцінку інформативності виявлених ознак.

І, нарешті, операційні експертні помилки, які пов'язані з порушенням установлених вимог до послідовності дій експерта і до упорядкування висновку [3]. Найбільш часто такі помилки зустрічаються в практичній діяльності починаючих фахівців. Суть даних помилок полягає у неправильності вказаних дат надходження матеріалів, дат проведених оперативних втручань та у неповноті наведення у висновку всіх лікарських засобів, які містяться у «Листку призначень» медичної карти стаціонарного хворого через нерозбірливість почерку лікаря, який заповнював медичну карту, а також у

відсутності результатів дослідження з одного із питань, які стоять перед експертом. Все це є підставою призначення як додаткової судово-медичної експертизи, так і повторної.

Отже, причинами вищезазначених помилок можна визначити причини як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру [3, 4].

Так, до об'єктивних причин можна віднести, наприклад, несправність медичної апаратури, яку застосовують при проведенні судово-медичної експертизи (гістологічної, токсикологічної, криміналістичної). До суб'єктивних причин помилок можна віднести професійну некомпетентність судово-медичного експерта, що виражається у відсутності знань сучасних експертних методик, наприклад, з визначення давності ушкоджень, які були отримані потерпілим до медичного втручання, невмінні користуватися не лише технічними засобами, але й у невмінні застосовувати їх у конкретній ситуації.

Неуважність та недбале ставлення до своєї професії також відіграє провідну роль у суб'єктивних причинах експертних помилок. Значною і часто виникаючою причиною помилок є вплив на судово-медичного експерта матеріалів справи, у тому числі висновок попередньої експертизи. Так, часто буває, що експертом не проведено додаткових методів дослідження, а лише переписано висновки попередньої експертизи і подано як власні підсумки.

В ході проведення експертизи часто помилки можуть бути виявлені при перевірці головою експертної комісії, а також і будь-яким членом експертної комісії. Частіше за все помилки виявляють на стадіях синтезування і формування висновків, і якщо члени експертної комісії не в змозі дійти до єдиного висновку, то вони мають право зробити кожен свій окремий висновок у рамках проведення однієї судово-медичної експертизи. В такому разі, кожен член експертної комісії в суді доводить обґрунтованість та повноту саме свого висновку. І лише суддя процесуально має право давати правову оцінку даній судово-медичній експертизі [4].

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що помилка судово-медичного експерта характеризується певними ознаками, які відображають

специфічність його діяльності, а експертні помилки при проведенні судово-медичної експертизи з питань правильності надання медичної допомоги не лише можуть ввести в оману суд, але й бути причиною неправомірного обвинувачення лікаря та в подальшому підірвати його авторитет серед колег та пацієнтів, стати причиною помилкового його кримінального покарання. Тому, розробка питань експертних помилок в судово-медичній експертизі та їх запобігання, давно потребує фундаментального наукового вивчення та вирішення.

Література:

1. Белкин Л.С. Понятие экспертных ошибок и их классификация. *Общетеоретические, правовые и организационные основы судебной экспертизы: Сб. науч. трудов.* 1987. С. 59–66.
2. Копильченко Т.Ю. Сучасне уявлення про експертні помилки. *Правничий часопис Донецького університету.* 2008. № 2. С. 72–76.
3. Малярєнко В. Найпоширеніші помилки та порушення законів, які допускаються при провадженні і попереднього слідства. *Право України.* 2001. № 3. С. 15–20.
4. Пунько О. Характеристика та класифікація правозастосовчих помилок. *Право України.* 2003. № 8. С. 110–112.